

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Gwahoddiad i Brif Awdurdodau Lleol yng Nghymru gyflwyno cynigion ar gyfer uno gwirfoddol

Dyddiad cyhoeddi: 18 Medi 2014

Camau i'w cymryd: Ymatebion erbyn 28 Tachwedd 2014

Cynnwys

1. CYFLWYNIAD	2
2. EIN CYNNIG	5
3. YR EGWYDDORION AR GYFER CYNIGION I UNO'N WIRFODDOL	7
4. YR AMSERLEN	9
CAM 1: Datganiadau o Ddiddordeb.....	9
CAM 2: Cynnig i Uno.....	10
CAM 3: Deddfwriaeth	11
CAM 4: Etholiadau, Awdurdod Cysgodol a Diwrnod Breinio	12
Materion i'w Nodi.....	12
5. DATBLYGU CYNNIG.....	14
Gweledigaeth ar gyfer yr Awdurdod Newydd	14
Cyd-destunau a blaenoriaethau lleol	14
Capasiti a gallu.....	15
Arweinyddiaeth, recriwtio a chadw	15
Effeithlonrwydd.....	16
Atebolrwydd ac ymgysylltu	17
Pwysau demograffig ac ariannol a phwysau o ran galw.....	18
Crynodeb.....	18
6. Y BROSES O NEWID A PHONTIO	20
Ffactorau i'w Hystyried	20
7. YMGYSYLLTU	22
8. CYMORTH LLYWODRAETH CYMRU AR GYFER UNO GWIRFODDOL CYNNAR	23
9. GWYBODAETH BELLACH.....	25
ATODIAD A	26
CAM 1	26
ATODIAD B	33
CAM 2	33

1. CYFLWYNIAD

Rydym ni yng Nghymru yn gwerthfawrogi ein gwasanaethau cyhoeddus yn fawr, ac yn disgwyl iddynt fod ar gael inni pan fo'u hangen. Ond mae Cymru a'i gwasanaethau cyhoeddus yn wynebu heriau cymhleth na welwyd mo'u tebyg o'r blaen - yn enwedig y galw cynyddol am wasanaethau, a hynny mewn cyfnod pan fo gwasgfa barhaus ar y cyllidebau sy'n eu cynnal. Yn wyneb yr heriau hynny, aeth Llywodraeth Cymru ati ym mis Mai 2013 i sefydlu'r Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus i gynnal adolygiad cynhwysfawr o'r gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Aeth y Comisiwn ati i gasglu, i ddadansoddi ac i ystyried tystiolaeth helaeth gan ystod o wasanaethau cyhoeddus – rhai sydd wedi'u datganoli a rhai sydd heb eu datganoli - gan gynnwys Awdurdodau Lleol, y GIG, y Comisiynwyr Heddlu a Throseddau a'r heddluoedd. Bu hefyd yn casglu tystiolaeth gan randdeiliaid megis partneriaid statudol Llywodraeth Cymru yn y trydydd sector ac ym myd busnes.

Cynhyrchodd y Comisiwn adroddiad manwl ac awdurdodol, sy'n rhoi tystiolaeth gref inni o raddfa'r heriau anochel sy'n wynebu gwasanaethau cyhoeddus. Wrth ymateb i'r dystiolaeth honno, cyflwynodd y Comisiwn achos o blaid rhaglen radical a chynhwysfawr o ddiwygio'r gwasanaethau cyhoeddus i ymdrin â'r heriau hyn a gwella gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Yn benodol, argymhellodd y dylid lleihau nifer yr Awdurdodau Lleol drwy gynnal rhaglen uno, a chyflwynodd nifer o opsiynau ar gyfer gwneud hynny. Fodd bynnag, mae ei argymhellion yn llawer mwy pellgyrhaeddol - maent yn ymestyn i bob rhan o'r gwasanaethau cyhoeddus ac yn ymdrin â phob agwedd, o arweinyddiaeth a rheoli perfformiad i gapasiti a gallu. Yn y cyd-destun hwn y dylid ystyried argymhellion y Comisiwn ynglŷn ag uno Awdurdodau Lleol. Nid yw newid strwythurol yn ddiben ynddo'i hun: y nod yw darparu gwell gwasanaethau i bobl Cymru. Rydym i gyd am i'n plant allu elwa ar y cyfraniad gwerthfawr ac unigryw y mae Awdurdodau Lleol yn ei wneud i gymunedau Cymru. Nid yw'r status quo yn ddewis ac nid yw ymlyniad wrth strwythurau a ffiniau presennol yn ddadl dros ei gadw.

Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn diagnosis y Comisiwn ac rydym yn glir yn ein barn fod angen newid sylfaenol i ymdrin â'r heriau hyn, a bod angen trawsnewid gwasanaethau a threfniadaeth er mwyn llwyddo.

Rydym eisoes wedi cyhoeddi dau ymateb sylweddol i ganfyddiadau'r Comisiwn. Mae'r ddogfen *Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni: Gwella Gwasanaethau Cyhoeddus yng Nghymru* yn amlinellu ein hymateb i argymhellion eang y Comisiwn ac mae'r Papur Gwyn, *Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni: Diwygio Llywodraeth Leol* yn cynnwys ein cynigion penodol ynghylch Llywodraeth Leol, a natur a ffurf y diwygio sydd ei angen¹.

¹ <http://wales.gov.uk/topics/improvingservices/devolution-democracy-delivery/?lang=cy>

Mae'r ddau bapur yn cyflwyno'r dewis a ffefrir gennym ar hyn o bryd, o blith y rhai a gyflwynir yn Adroddiad y Comisiwn, ar gyfer cyfres o gynlluniau i uno Awdurdodau Lleol a fyddai'n arwain at 12 o Awdurdodau Lleol (sef 'Opsiwn 1' y Comisiwn).

Yn y Papur Gwyn *Diwygio Llywodraeth Leol*, rydym yn nodi hefyd nad oes digon o amser cyn etholiadau nesaf Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn 2016, i ddeddfu ar gyfer yr holl gynlluniau uno a diwygio hyn. Byddwn, felly, yn cyflwyno ymgynghoriad ar Fil drafft yn ystod Hydref 2015. Mater i'r Llywodraeth newydd ar ôl Mai 2016 a'r Cynulliad a etholir yn yr etholiadau hynny fydd gweithredu'r Bil yn llawn a chyflwyno deddfwriaeth.

Er hynny, rydym yn cytuno ag argymhelliad y Comisiwn, y dylem gynorthwyo a chymell yr Awdurdodau hynny sy'n dymuno dechrau ar broses o uno'n wirfoddol, ac yn ein dogfen *Diwygio Llywodraeth Leol* roedd ymrwymiad i gyhoeddi 'prospectws' ar gyfer uno gwirfoddol. Yn y ddogfen hon, rydym yn canolbwyntio ar ein hymrwymiad i gynorthwyo Awdurdodau Lleol ac i gydweithio â hwy ar gynigion i uno'n wirfoddol yn gynnar, ac i weithio hefyd gyda'r Awdurdodau hynny y bydd eu ffiniau yn aros yr un fath, i lunio dyfodol Llywodraeth Leol yng Nghymru. Wrth hyn rydym yn golygu mwy na gweithio drwy'r heriau ymarferol a ddaw yn sgil y broses uno. Rydym yn golygu llunio rôl Llywodraeth Leol o fewn ein huchelgais ar y cyd i wella gwasanaethau a chanlyniadau i bobl Cymru.

Bydd cymryd y cyfle i uno'n wirfoddol cyn y brif raglen ddeddfwriaethol yn cynnig ystod o gyfleoedd i Awdurdodau lunio eu dyfodol eu hunain, yn ogystal â hyblygrwydd ychwanegol i ymateb i'r pwysau sy'n bodoli ar hyn o bryd ar draws y gwasanaeth cyhoeddus. Rydym yn deall ac yn cydnabod bod newid yn gofyn am fuddsoddiad o ran amser, ymdrech ac weithiau arian, i wneud iddo weithio'n effeithiol er mwyn cyflwyno dull newydd sy'n well ac yn gynaliadwy.

Byddwn yn gweithio'n agos gyda'r Awdurdodau hynny sy'n dymuno uno'n wirfoddol i roi cyngor a chefnogaeth drwy gamau cychwynnol a dilynol y gwaith o ddatblygu a chyflwyno eu hachos. Yn ystod y gwaith o baratoi'r achos, byddwn yn ystyried y rhyddid a'r hyblygrwydd newydd a allai gael eu cynnig, yn ogystal â'r posibilrwydd ar gyfer buddsoddiad ariannol. Rydym yn bwriadu sicrhau bod adnoddau ar gael, a'r rheini'n adnoddau penodol sydd ar wahân i'r Grant Cynnal Refeniw, i roi cymorth i uno'n wirfoddol. Rydym yn deall y gallai amodau lleol arwain at achosion gwahanol ac y bydd hynny'n golygu bod angen gwahanol fathau o becynnau cymorth. Mae'n annhebygol y bydd un ateb yn gweddu i bawb.

Rydym yn annog y rheini sydd â diddordeb i gysylltu â ni cyn gynted ag y bo modd fel y gallwn ddechrau edrych ar y manteision posibl a allai ddod yn sgil uno cynnar a'r cymorth posibl y gallem ei gynnig. Nid ydym yn disgwyl Cynnig i Uno wedi ei ddatblygu'n llawn ac wedi'i ategu gan dystiolaeth fanwl na modelu ariannol helaeth erbyn 28 Tachwedd 2014. Pwrpas datblygu'r datganiad cychwynnol o ddiddordeb yw darparu strwythur clir ar gyfer symud ymlaen â'r broses uno. Y nod yw darparu fframwaith ar gyfer meddwl am faterion craidd fel datblygu dull integredig a

thrawsnewidiol o fynd ati i gynllunio ar gyfer darparu gwasanaethau, y gweithlu, datblygu sefydliadol, rheolaeth ariannol a rhannu gwasanaethau cymorth. Bydd hefyd yn caniatáu i'r cynigion gael eu cyhoeddi fel y gall partneriaid a'r cyhoedd ddechrau mynegi eu syniadau a'u safbwyntiau.

Ond y mae mwy i uno na strwythurau a systemau. Mae yna bobl a gwasanaethau i'w hystyried hefyd. Byddwn yn sefydlu Comisiwn Staff i roi'r cymorth a'r sicrwydd sydd eu hangen i staff ac i gynnig cyngor i gyflogwyr. Rydym hefyd am sicrhau bod y broses o newid yn gwreiddu'r cyfleoedd i integreiddio gwasanaethau ar draws yr Awdurdod newydd yn effeithiol ac yn galluogi'r Awdurdod newydd i weithio gyda phartneriaid mewn ffyrdd newydd ac arloesol. Bydd gwybodaeth ac arbenigedd y staff yn hanfodol i gefnogi'r cyfnod pontio.

Ein nod yw gweithio gyda Llywodraeth Leol i gyd i gyflwyno'r Rhaglen hon. Fodd bynnag, bydd y rhai sy'n gwirfoddoli i uno'n gynnar a'r rhai 'sy'n sefyll ar eu pennau eu hunain' yn dilyn ymgynghoriad ar opsiwn dewisol Llywodraeth Cymru fel y'i nodir yn *Diwygio Llywodraeth Leol*, yn cael cyfle unigryw i lunio'r dyfodol ar lefel ymarferol. Byddant mewn sefyllfa i ddangos sut y mae eu harweinyddiaeth a'u gweledigaeth wedi pennu cyflymder a ffurf y diwygio. Byddant mewn sefyllfa dda i ddarparu gwell gwasanaethau a gwell canlyniadau ar gyfer eu cymunedau, o'r funud y gwnânt y penderfyniad i wireddu'r cyfleoedd ar gyfer trawsnewid a newid a gynigir gan uno gwirfoddol cynnar a'r Rhaglen Diwygio Llywodraeth Leol yn ei chyfanrwydd.

2. EIN CYNNIG

Yn *Diwygio Llywodraeth Leol*, dywedasom y byddem yn croesawu trafodaethau ag Awdurdodau Lleol sy'n dymuno uno'n gynnar ar sail wirfoddol, a chynigion ganddynt ar gyfer gwneud hynny. Dywedwyd hefyd y byddem yn cyhoeddi prospectws i nodi'r hyn yr ydym yn ei ddisgwyl gan yr Awdurdodau hyn a'r cymorth y gallent ei ddisgwyl oddi wrthym. Rydym yn awyddus i helpu'r Awdurdodau i wireddu'r manteision o uno cyn gynted ag y bo modd a rhannu'r hyn a ddysgir gyda gweddill Cymru.

Mae yna nifer o fanteision pwysig i Awdurdodau Lleol mewn uno'n wirfoddol:

- Pennu'r cyflymder a'r safon ar gyfer Llywodraeth Leol gynaliadwy, gref ac effeithiol yng Nghymru;
- Rôl allweddol wrth lunio'r dyfodol;
- Cymorth wedi'i dargedu ar gyfer gweddnewid gwasanaethau a sicrhau manteision i gymunedau yn llawer cynharach; er enghraifft, arbenigedd i gynllunio, rheoli a gweithredu modelau newydd ac integredig o ddarparu gwasanaethau, gyda phwyslais arbennig ar wasanaethau sy'n canolbwyntio ar atal a / neu integreiddio gwasanaethau ar gyfer pobl neu gymunedau ag anghenion cymhleth;
- Gwireddu manteision mwy o gapasiti ac effeithlonrwydd - yn gyflymach
- Darparu gwasanaethau i gymunedau yn gynt;
- Y cyfle i ddylanwadu ar y broses o ddatblygu cynlluniau i rannu gwasanaethau cymorth, gan grynhoi arbedion cost yn llawer cynt a chadw'r rhain yn lleol i gefnogi gwasanaethau rheng flaen;
- Cyfnod llawer byrrach o ansicrwydd i staff a chymunedau;
- Y posibilrwydd o ennill mwy o ryddid ac annibyniaeth ddwy flynedd yn gynharach o Ebrill 2018;
- Y statws sydd ynghlwm wrth fod yn Awdurdod blaengar sy'n gallu denu a chadw staff rhagorol yn well ac sy'n gweithredu fel magnet i ddatblygu;
- Y cyfle i sefydlu enw da fel un o'r Awdurdodau mwyaf blaenllaw, nid yn unig yng Nghymru ond yn y DU hefyd, gyda dyheadau clir i ddarparu'r gwasanaethau lleol gorau posibl i'r trigolion;
- Cefnogaeth ar gyfer datblygu gallu sefydliadol;
- Dim ond un set o etholiadau yn 2018, yn hytrach nag etholiadau yn 2017 a 2019.

O ystyried y pwysau ariannol difrifol yr ydym yn eu hwynebu, mae'n afrealistig disgwyl i Lywodraeth Cymru roi chwistrelliadau mawr o arian i gynorthwyo proses o uno. Y nod, o reidrwydd, yw bod Awdurdodau yn cyflwyno cynigion i leihau costau a gwireddu cymaint â phosibl o fanteision yn gynnar. Er hynny, rydym yn cydnabod bod costau ynghlwm wrth drawsnewid yn aml, ac rydym wedi ymrwymo i drafod cwrpas a natur y rheini yn ystod y gwaith o baratoi'r Cynnig i Uno.

Yn y tudalennau canlynol, rydym yn amlinellu:

- Yr egwyddorion ar gyfer cynigion yn ymwneud ag uno gwirfoddol;
- Yr amserlen ar gyfer cyflwyno cynigion ar gyfer uno yn gynnar, y broses a'r llinell amser at ddeddfwriaeth a'r diwrnod breinio²;
- Datblygu cynnig - amlinelliad o sut y dylech fynd ati i nodi costau, arbedion a manteision posibl;
- Datblygu proses ar gyfer uno sy'n sicrhau'r manteision hynny cyn gynted ag y bo modd;
- Y cymorth a'r cymhellion sydd ar gael gan Lywodraeth Cymru ac eraill.

² Y Diwrnod Breinio - y diwrnod y mae Awdurdod newydd yn cymryd drosodd yr ystod lawn o swyddogaethau a chyfrifoldebau llywodraeth leol oddi wrth yr Awdurdodau a'i rhagflaenodd. 1 Ebrill yw hwn bron bob amser, i gyd-fynd â dechrau'r flwyddyn ariannol.

3. YR EGWYDDORION AR GYFER CYNIGION I UNO'N WIRFODDOL

Y dewis a ffeirir ar hyn o bryd gan Lywodraeth Cymru o blith y rhai hynny a nodwyd gan y Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus yw "Opsiw 1", a fyddai'n arwain at uno:

- Ynys Môn a Gwynedd
- Conwy a Sir Ddinbych
- Sir y Fflint a Wrecsam
- Ceredigion a Sir Benfro
- Castell-nedd Port Talbot a Phen-y-bont ar Ogwr
- Rhondda Cynon Taf a Merthyr Tudful
- Caerdydd a Bro Morgannwg
- Blaenau Gwent, Caerffili a Thorfaen
- Casnewydd a Sir Fynwy

Byddai Powys, Sir Gaerfyrddin ac Abertawe yn cadw'u ffiniau presennol. Fodd bynnag, byddent yn rhan o'r rhaglen ddiwygio gyffredinol a amlinellir yn *Diwygio Llywodraeth Leol* o ran democratiaeth, llywodraethu cymunedol, a gwelliant a pherfformiad. Cynhelir ymgynghoriadau pellach ynghylch yr agweddau hyn ar y Rhaglen Diwygio maes o law.

Rydym yn credu bod y patrwm hwn o gynlluniau uno sy'n arwain at 12 o Awdurdodau Lleol yn rhoi templed cyffredinol cydlynol ac yn taro'r cydbwysedd cywir rhwng datblygu gallu sefydliadol a sicrhau ymatebolrwydd democrataidd lleol, o ran sicrhau mwy o gysylltiad â chymunedau a'r gallu i'w cynrychioli'n well.

Ein dewis ni fyddai i Awdurdodau Lleol gyflwyno cynigion ar gyfer uno yn unol â'r patrwm a nodwyd gan y Comisiwn yn Opsiw 1 ac i gadw Awdurdodau Lleol unigol fel yn y rhestr uchod.

Gwahanol gynigion ac eithriadau

Fel y nodwyd uchod, byddai'n well gan Lywodraeth Cymru gynigion ar gyfer uno gwirfoddol cynnar sy'n dilyn Opsiw 1. Ond byddem yn barod i ystyried dewisiadau eraill sy'n bodloni'r egwyddorion canlynol:

1. Cynigion sy'n golygu uno Awdurdodau Lleol cyfagos presennol i ffurfio 'blociau adeiladu' Awdurdod newydd. Ni fyddwn yn ystyried cynigion i uno rhannau yn unig o Awdurdodau Lleol presennol, nac ail-lunio ffiniau o'r newydd. Ond fe byddem yn ystyried cynigion gan Awdurdodau a fyddai'n dymuno dod at ei gilydd mewn grwpiau mwy nag y sonnir amdanynt yn 'Opsiw 1', i greu Awdurdod newydd.

2. Rhaid i gynigion beidio â pheryglu dymuniad Llywodraeth Cymru i sicrhau cydlyniant, a'r rhaglen uno a diwygio ehangach, drwy, er enghraifft, gael yr effaith o adael un Awdurdod Lleol yn methu ag uno³.

Os bydd Awdurdodau Lleol am wneud achos eithriadol ar gyfer cynnig i uno sy'n croesi ffiniau Byrddau Iechyd neu heddluoedd, rhaid iddynt ddangos yn glir ac yn gynhwysfawr y byddant yn dal i allu gwireddu'r manteision o leihau cymhlethdod, cryfhau cydweithio strategol a gweithredol, a gwella'r broses o integreiddio gwasanaethau rheng flaen – pethau y nododd y Comisiwn y byddai'n bosibl eu gwneud drwy gysoni ffiniau gweinyddol gwasanaethau cyhoeddus. Byddai angen iddynt hefyd ddangos bod cefnogaeth gadarn gan eu partneriaid yn y gwasanaethau cyhoeddus i'r cynnig hwn a dangos eu hymrwymiad drwy fod yn rhan o'r rhaglen o uno gwirfoddol cynnar.

Dylai Awdurdodau ystyried hefyd y mater o fod yn gyson ag ardaloedd 'cydgyfeirio' Gorllewin Cymru a'r Cymoedd, sydd â chysylltiadau â chyllid yr Undeb Ewropeaidd a lwfansau cymorth gwladwriaethol. Mae Llywodraeth Cymru yn credu bod rhaid rhoi ystyriaeth ddifrifol i hyn. Fodd bynnag, ni ddylai o reidrwydd gael mwy o ystyriaeth nag achos strategol hirdymor ar gyfer uno, yn enwedig os yw'r Awdurdodau Lleol dan sylw yn derbyn y materion a'r risgiau posibl. Felly, byddai angen i unrhyw gynigion a gyflwynir nad ydynt yn cydymffurfio ag ardaloedd cydgyfeirio ddangos a darparu tystiolaeth bod y risgiau hyn wedi cael eu hystyried yn fanwl a'u derbyn gan yr Awdurdodau Lleol perthnasol.

Rydym yn cynghori'n gryf y dylid ymgysylltu â ni yn gynnar ynghylch yr holl gynigion ar gyfer uno gwirfoddol cynnar. Mae ein manylion cysylltu i'w gweld ar ddiwedd y ddogfen hon.

³ Nid yw hyn yn cynnwys Powys, Sir Gaerfyrddin ac Abertawe a fyddai o dan Opsiwn 1 yn sefyll ar eu pennau eu hunain beth bynnag.

4. YR AMSERLEN

CAM 1: Datganiadau o Ddiddordeb

Dylai Awdurdodau Lleol sy'n dymuno bwrw ymlaen â chynnig i uno'n wirfoddol yn gynnar baratoi Datganiad o Ddiddordeb i'w gyflwyno i Lywodraeth Cymru. Byddwn yn eich cynorthwyo ac yn cydweithio'n agos â chi i ddatblygu eich datganiad o ddiddordeb.

Nid ydym yn disgwyl i Ddatganiadau o Ddiddordeb fod yn rhy fanwl, ac nid oes disgwyl iddynt gynnwys manylion pendant am gostau, manteision ac arbedion ar hyn o bryd. Diben y Datganiad o Ddiddordeb yw helpu i roi canolbwynt i'ch trafodaethau â phartneriaid a rhanddeiliaid, a chynorthwyo'r gwaith o ddatblygu gweledigaeth ar y cyd a nodi synergeddau a chyfleoedd. Byddwn yn disgwyl gweld digon o dystiolaeth i ddangos eich bod yn gwbl ymroddedig i'r broses, eich bod yn barod i ymrwymo'r amser, yr egni a'r adnoddau sy'n angenrheidiol i gyflawni hyn yn llwyddiannus a'ch bod yn dechrau ar y broses oherwydd eich bod yn credu y bydd yn dod â manteision i'ch cymunedau a defnyddwyr eich gwasanaethau. Bydd eich Datganiad o Ddiddordeb yn sail hefyd ar gyfer datblygu eich Cynnig i Uno yng Ngham 2.

Dylai **Datganiadau o Ddiddordeb** gael eu cyflwyno i Lywodraeth Cymru erbyn **28 Tachwedd 2014**.

Rhaid i'r rhain gynnwys:

1. Eich gweledigaeth ar gyfer yr Awdurdod newydd, gan gynnwys eich uchelgeisiau ar gyfer arweinyddiaeth gymunedol a gwella canlyniadau a gwasanaethau.
2. Amlinelliad o gynnig uno, gan ystyried er enghraifft faterion fel capasiti a gallu ac atebolrwydd ac ymgysylltu.
3. Amlinelliad o'r broses a'r materion pontio.
4. Eich cynigion ynglŷn â'r cyfleoedd sydd ar gael, wrth uno, i rannu gwasanaethau cymorth.
5. Eich asesiad cychwynnol ynghylch pa gymorth fyddai ei angen i gyflawni'r cynnig yn effeithiol.
6. Tystiolaeth fod ymgysylltu cychwynnol wedi'i gynnal â'r cyhoedd, cymunedau lleol, gan gynnwys Cynghorau Tref a Chymuned, staff, cynrychiolwyr staff, a rhanddeiliaid ym mhob un o ardaloedd yr Awdurdodau Lleol sy'n cymryd rhan yn yr uno gwirfoddol, gydag ymrwymiad i gynnal proses ymgynghori ac ymgysylltu lawn a helaeth, a hynny ar ffurf cynllun ymgynghori ac ymgysylltu

cynhwysfawr a fydd yn cael ei ddatblygu os bydd y Datganiad o Ddiddordeb yn cael ei gymeradwyo.

7. Tystiolaeth fod partneriaid mewn gwasanaethau cyhoeddus lleol, yn enwedig aelodau o'r Bwrdd Gwasanaethau Lleol a byrddau eraill sy'n dibynnu ar fewnbwn Awdurdodau Lleol, wedi cymryd rhan yn y gwaith o ddatblygu'r Datganiad o Ddiddordeb a'u bod yn cefnogi'r cynnig.
8. Tystiolaeth fod Byrddau Iechyd Lleol wedi cymryd rhan yn y gwaith o ddatblygu'r Datganiadau o Ddiddordeb a'u bod yn cytuno â'r cynigion ac yn gefnogol iddynt. Eithriadau i hyn fyddai achosion o uno lle byddai'r sefydliad newydd yn croesi ffiniau Bwrdd Iechyd Lleol. Ar gyfer achosion o'r fath byddai angen, ar ben y dystiolaeth o gytundeb a chefnogaeth yr holl Fyrddau Iechyd sy'n rhan o'r broses, dystiolaeth hefyd y byddai cydweithredu agos yn parhau rhwng y gwasanaethau cymdeithasol a darpariaeth y GIG er mwyn sicrhau nad yw integreiddiad ac ansawdd y gofal parhaus a ddarperir yn cael ei danseilio, ei beryglu na'i effeithio'n negyddol mewn unrhyw ffordd.
9. Ystyriaeth ddechreuol i enw a statws posibl yr Awdurdod newydd, ee sir, bwrdeistref sirol, dinas.

Fan leiaf, byddem yn disgwyl cadarnhad bod y Datganiad o Ddiddordeb wedi'i drafod a'i gymeradwyo gan y Cabinet ym mhob un o'r Awdurdodau Lleol a fydd yn cymryd rhan yn cynnig uno gwirfoddol. Lle bo modd, dylid cynnwys cadarnhad hefyd fod y Datganiad o Ddiddordeb wedi'i gymeradwyo yn yr un ffurf yn union gan Gyngor llawn pob un o'r Awdurdodau Lleol fydd yn cymryd rhan yn yr uno gwirfoddol. Os na fydd hynny'n bosibl o fewn yr amserlen, dylech geisio gwneud yn siŵr bod hyn yn digwydd yn fuan ar ôl y dyddiad targed, sef 28 Tachwedd 2014.

Mae Atodiad A yn cynnwys manylion a gwybodaeth bellach am sut i wneud eich cyflwyniad. Ceir gwybodaeth am bwy i gysylltu â nhw i gael trafodaeth a chynghor ar ddiwedd y ddogfen hon.

Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu ymateb erbyn **5 Ionawr 2015** i unrhyw Ddatganiad o Ddiddordeb a Dderbynnir erbyn 28 Tachwedd 2014.

CAM 2: Cynnig i Uno

Dylai Cynnig i Uno gael ei gyflwyno erbyn 23.59 ar 30 Mehefin 2015. Ceir manylion pellach am y Cynnig i Uno yn Atodiad B.

Dylai'r Cynnig i Uno ddatblygu ac estyn y dystiolaeth gychwynnol a gyflwynwyd gyda'r Datganiad o Ddiddordeb (Atodiad A) a dylai gynnwys:

1. Dadansoddiad llawn o'r holl bwyntiau a gynhwyswyd yn y Datganiad o Ddiddordeb a chynllun pontio yn nodi sut y byddwch yn rheoli'r newid o'ch

Awdurdodau presennol i Awdurdod newydd a sut y byddwch yn creu llinell sylfaen ar gyfer gwelliant ac yn ei fesur.

2. Dadansoddiad cost a budd, yn cynnwys yr amseru ar gyfer gwireddu costau a manteision. Dylai hyn hefyd ddarparu tystiolaeth bod diwydrwydd dyladwy wedi digwydd a bod risgiau wedi cael eu hasesu, eu hystyried ac yn cael sylw.
3. Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb.
4. Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg.
5. Crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad a gynhaliwyd â'r cyhoedd, staff, rhanddeiliaid a darparwyr gwasanaethau cyhoeddus eraill, yn unol â'r cynllun ymgynghori ac ymgysylltu a gyflwynwyd yng Ngham 1.
6. Tystiolaeth fod y Cynnig i Uno wedi'i gymeradwyo ar yr un ffurf yn union gan Gyngor llawn yr holl Awdurdodau Lleol sy'n cymryd rhan yn yr uno gwirfoddol.

Rydym wedi ymrwymo i weithio gyda chi ac i'ch cynorthwyo i gwblhau'r dadansoddiad hwn.

Bydd yr uno gwirfoddol yn cael ei roi ar waith drwy ddeddfwriaeth a wneir gan y Cynulliad Cenedlaethol. Felly, mae'r gofynion o ran cyflwyno tystiolaeth i fod yn sail i unrhyw ddeddfwriaeth yn heriol, o anghenraid. Fel rhan o'r broses hon bydd angen inni gynnal nifer o asesiadau statudol, er enghraifft asesiad Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Plant sy'n ofynnol o dan Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011, ac asesiad effaith rheoleiddiol. Felly, yn ychwanegol at y gwaith uchod, byddwn yn dymuno gweithio gyda chi i sicrhau bod tystiolaeth gadarn yn sail i'r achos deddfwriaethol y bydd angen inni ei gyflwyno. Nid ydym yn credu bod hyn yn afresymol a chredwn y bydd yn cryfhau'r broses o gynllunio a chyflawni yn gyffredinol.

Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu ymateb i unrhyw Gynnig i Uno a gyflwynir erbyn 30 Tachwedd, 2015 (ar yr amod y ceir Cydsyniad Brenhinol erbyn y dyddiad hwnnw mewn perthynas â'r Bil Llywodraeth Leol, sydd i'w gyflwyno i'r Cynulliad Cenedlaethol ym mis Ionawr 2015).

Dylech nodi y gallai Gweinidogion Cymru ofyn am ragor o wybodaeth yn ystod Camau 1 a 2.

CAM 3: Deddfwriaeth

Mae'r Papur Gwyn *Diwygio Llywodraeth Leol* yn nodi bwriad Llywodraeth Cymru i gyflwyno Bil i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ym mis Ionawr 2015. Rydym yn cynnig y bydd y Bil hwn yn paratoi'r ffordd ar gyfer y rhaglen llawn o uno Awdurdodau Lleol yng Nghymru ac y bydd hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud

Gorchmynion i ddarparu ar gyfer unrhyw Awdurdodau Lleol sy'n dymuno manteisio ar y dewis i uno'n wirfoddol yn gynnar.

Ein nod yw cwblhau proses ddeddfwriaethol y Bil, gan gynnwys Cydsyniad Brenhinol, erbyn 30 Tachwedd 2015. Rhwng yr adeg pan fyddwch yn cyflwyno eich Cynnig i Uno a'r adeg y bydd y Bil yn derbyn Cydsyniad Brenhinol, byddwn yn gweithio gyda chi i gyflwyno eich Cynnig Terfynol a fydd yn cadarnhau eich bwriad i fwrw ymlaen â'ch uno gwirfoddol. Bydd hyn yn ei gwneud yn bosibl i Orchymyn (neu Orchmynion) ar gyfer cynlluniau uno gwirfoddol gael eu cyflwyno i Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn gynnar yn 2016, gyda'r bwriad o gwblhau'r broses ddeddfwriaethol erbyn 31 Mawrth 2016.

CAM 4: Etholiadau, Awdurdod Cysgodol a Diwrnod Breinio

Dyma'r cerrig milltir allweddol ar gyfer Cam 4 y broses uno:

- Cynhelir etholiadau nesaf yr Awdurdodau Lleol ym Mai 2017, ond ni fyddai Awdurdodau Lleol presennol a fyddai'n manteisio ar y cyfle i uno'n gynnar yn cael etholiadau'r pryd hwnnw;
- Byddai Awdurdod Cysgodol ar gyfer yr Awdurdod newydd yn cael ei sefydlu yn Ebrill 2017. Bydd hwn yn cynnwys y corff llawn o Gynghorwyr presennol yr Awdurdodau a fyddai'n uno â'i gilydd. Bydd swyddogaethau Awdurdod Cysgodol yn cael eu pennu yn y Gorchymyn Uno perthnasol, ond byddai ei swyddogaethau yn canolbwyntio ar baratoi ar gyfer creu'r Awdurdod newydd⁴;
- Y Diwrnod Breinio ar gyfer yr Awdurdod newydd fydd 1 Ebrill 2018 a byddai etholiadau yn cael eu cynnal ar 3 Mai 2018 ar sail trefniadau wardiau etholiadol newydd i'w datblygu gan Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru. Byddai Cynghorwyr newydd yn ymgymryd â'u cyfrifoldebau bedwar diwrnod ar ôl yr etholiad;
- Bydd yr etholiadau nesaf i'r Awdurdod unedig newydd yn cael eu cynnal ym mis Mai 2022, pryd y cynhelir set lawn o etholiadau Awdurdodau Lleol .

Materion i'w Nodi

Mae Llywodraeth Cymru yn cadw'r hawl i benderfynu peidio â chyflwyno Gorchymyn ar gyfer uno cynnar os yw o'r farn nad yw'r amgylchiadau yn iawn i wneud hynny, neu os, er enghraifft, nad yw'r Cynnig i Uno yn ddigon cadarn. Bydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi ei rhesymau dros beidio â chyflwyno Gorchymyn ac yn esbonio'i rhesymau am hynny i'r holl bartïon sydd â diddordeb.

Nid oes angen i hyn olygu peidio â bwrw ymlaen â'r uno arfaethedig. Efallai mai'r rheswm yw nad yw'r achos yn hollol barod erbyn yr amser y byddai'n rhaid gwneud

⁴ Byddai swyddogaethau'r Awdurdod Cysgodol yn cynnwys (ymhlith eraill) penodi'r uwch- dîm rheoli ar gyfer yr Awdurdod newydd, cytuno ar y gyllideb gyntaf a gosod y dreth gyngor gyntaf, i gyd cyn blwyddyn gyntaf cyfrifoldeb llawn yr Awdurdod newydd.

Gorchymyn. Gallai'r uno ddal i fynd rhagddo, ynghyd â'r cynlluniau uno arfaethedig eraill sydd i'w cyflawni erbyn yr ail Fil Llywodraeth Leol a fydd yn cael ei gyflwyno ar ôl etholiadau nesaf y Cynulliad ym mis Mai 2016.

Os byddwch yn tynnu eich cais yn ôl ar unrhyw adeg yn y broses, dylech nodi y gallai Llywodraeth Cymru ddal i fwrw ymlaen â'r uno fel rhan o'r brif raglen i uno Awdurdodau Lleol. Gallai Llywodraeth Cymru, yn yr amgylchiadau hynny, roi sylw i wybodaeth a gyflwynwyd gennych mewn perthynas ag unrhyw gynlluniau y rhoddwyd y gorau iddynt.

5. DATBLYGU CYNNIG

Mae'r Bennod hon yn nodi sut y gallai Awdurdodau Lleol sy'n ystyried cynnig uno gwirfoddol ymdrin â'u Datganiad o Ddiddordeb a datblygu ar hyn i ddatblygu Cynnig i Uno.

Gweledigaeth ar gyfer yr Awdurdod Newydd

Y man cychwyn yw'r weledigaeth ar gyfer yr Awdurdod newydd. Dylai Awdurdodau Lleol sy'n ystyried uno gwirfoddol cynnar ddatblygu cydweledigaeth uchelgeisiol ar gyfer yr Awdurdod newydd, sy'n gosod cyfeiriad sy'n gyson â *Diwygio Llywodraeth Leol*. Dylai hyn gynnwys:

- uchelgeisiau'r Awdurdod newydd ar gyfer cyflwyno llesiant a gwasanaethau i'r bobl a'r cymunedau y bydd yn eu gwasanaethu;
- ei ddull o ymgysylltu â'r bobl a'r cymunedau hynny ac o'u cynnwys yn ei broses o wneud penderfyniadau;
- sut y bydd yn dangos ei fod yn atebol, yn agored ac yn dryloyw;
- sut y bydd yn dangos y gwahaniaeth y mae'n ei wneud i'r canlyniadau ar gyfer y bobl a'r cymunedau y mae'n eu gwasanaethu;
- sut y bydd yn cefnogi Aelodau Etholedig ac yn annog amrywiaeth ymhlith ei gynrychiolwyr etholedig.

Dylai Awdurdodau Lleol fod yn ystyried hefyd sut y bydd yr Awdurdod newydd yn cyfrannu at gyflwyno Bil Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), pan fydd yn cael ei ddeddfu, drwy arweiniad cymunedol cryf a chydweithio effeithiol â'u partneriaid yn y gwasanaethau cyhoeddus lleol.

Cyd-destunau a blaenoriaethau lleol

Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn dadansoddiad y Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus y byddai uno Awdurdodau Lleol yn rhoi mwy o gapasiti a gallu, mwy o effeithiolrwydd, a manteision o ran recriwtio ac arloesedd. Ond bydd y potensial ar gyfer gwireddu'r manteision hyn - sut, pryd, ac ym mha wasanaethau - yn amrywio o un ardal i'r llall.

Dylai cynigion ar gyfer uno gwirfoddol, felly, fod yn seiliedig ar ddadansoddiad o'r heriau penodol sy'n wynebu pob un o'r Awdurdodau Lleol dan sylw. Dylent geisio nodi'r meysydd blaenoriaeth hynny a dechrau ystyried sut y byddent yn ymdrin â hwy wrth uno.

Wrth fynd ati i ddatblygu'r Datganiad o Ddiddordeb a'r Cynnig i Uno, dylid eu strwythuro ar sail y materion a nodwyd gan y Comisiwn yn ei adroddiad. Yn ystod y cam Datgan Diddordeb (Cam 1), y cyfan rydym yn ei ddisgwyl yw disgrifiad amlinellol

o'r materion a'r posibiladau i ddangos y gallai uno gwirfoddol sicrhau manteision pendant yn gyflym.

Nid ydym yn disgwyl Cynnig i Uno sydd wedi ei ddatblygu'n llawn ac wedi'i ategu gan dystiolaeth fanwl na modelu ariannol helaeth erbyn 28 Tachwedd 2014. Pwrpas datblygu'r Datganiad o Ddiddordeb yw cynorthwyo Awdurdodau a darparu strwythur ar gyfer bwrw ymlaen â'r broses uno. Y nod yw darparu fframwaith clir a chryno ar gyfer meddwl am faterion craidd megis datblygu dull integredig a thrawsnewidiol o fynd ati i gynllunio ar gyfer darparu gwasanaethau, y gweithlu, datblygiad sefydliadol a rheolaeth ariannol. Byddai'r Cynnig i Uno wedyn yn nodi casgliadau'r Awdurdodau ynghylch pa faterion craidd y mae angen mynd i'r afael â hwy, a chynlluniau manwl yn nodi sut y byddant yn mynd ati i ymdrin â'r materion hynny.

Capasiti a gallu

Wrth sôn am 'gapasiti' a 'gallu' rydym yn golygu'r staff, yr asedau, yr adnoddau a'r arbenigedd sydd ar gael i ddarparu'r ystod lawn o wasanaethau y mae pobl a chymunedau yn disgwyl eu cael. Fel y nododd y Comisiwn, mae dau ddimensiwn i hyn.

Efallai y bydd heriau'n codi o ran ehangder a dyfnder y capasiti a'r gallu - yr ystod o sgiliau ac arbenigeddau y gallai adnoddau presennol Awdurdod Lleol a'i adnoddau yn y dyfodol eu cynnal.

Rhaid i unrhyw gynnig i uno gynnwys nod i wneud gwell defnydd o adnoddau sy'n bodoli'n barod, yn enwedig mewn meysydd blaenoriaeth lle mae problemau difrifol, a nodi cyfleoedd i feithrin capasiti a'i ddefnyddio'n wahanol. Felly, mae'n bwysig ystyried hefyd i ba raddau y mae capasiti y naill a'r llall o'r Awdurdodau sy'n uno yn ategu ei gilydd, ac i ba raddau y gallai hyn fynd i'r afael â materion yn ymwneud ag ehangder neu ddyfnder y capasiti ar draws ystod o wasanaethau, yn y canol corfforaethol a chyda phartneriaid yn y gwasanaethau cyhoeddus lleol.

Ymysg y materion i'w hystyried bydd costau ailhyfforddi ac adleoli, rheoli a gwaredu asedau, a chysoni a thrawsnewid patrymau a phrosesau o ddarparu gwasanaethau. Efallai y bydd rhywfaint o ddyblygu o ran capasiti ar lefelau uwch a chorfforaethol, a dylid rhoi ystyriaeth gychwynnol i'r modd y bydd hyn yn cael ei reoli, ac a fyddai cyfleoedd yn codi i rannu gwasanaethau. Dylai awdurdodau ystyried sut y bydd y broses o gynllunio'r gweithlu yn y tymor canolig i'r tymor hwy yn sicrhau bod gan yr Awdurdod newydd ddigon o ddyfnder ac ehangder o ran y sgiliau sydd eu hangen i ddarparu a rheoli gwasanaethau'n effeithiol ar gyfer ei bobl a'i gymunedau.

Arweinyddiaeth, recriwtio a chadw

Gall materion capasiti a gallu arwain hefyd at broblemau i Awdurdodau Lleol wrth recriwtio a chadw arweinwyr a gweithwyr proffesiynol o'r radd flaenaf. Gall diffyg ehangder neu ddyfnder olygu nad yw Awdurdodau Lleol yn gallu cynnig llwybrau

gyrfa deniadol, yn enwedig i'r rhai sydd â sgiliau arbenigol neu botensial i fod yn uwch-arweinwyr.

Dylai unrhyw uno geisio mynd i'r afael â'r materion hyn: dylai Awdurdodau wedi'u huno fod yn ddigon mawr i gynnig llwybrau gyrfa deniadol i staff presennol ac i recriwtio o gronfa ehangach o dalent. Gallai manteision yn y maes hwn gael eu gwireddu fesul tipyn, a bydd dulliau clir a strategol o ymdrin â chynllunio gweithlu a rheoli talent yn hanfodol i wireddu'r manteision hyn.

Ar gyfer y Datganiad o Ddiddordeb (Cam 1) dylai Awdurdodau nodi'r materion penodol ynghylch capasiti neu sgiliau arbenigol a fydd yn cael sylw, ynghyd ag amlinelliad o fanteision a risgiau'r dull a ddewiswyd ganddynt. Dylai manylion am gynlluniau i integreiddio gwasanaethau neu benodiadau arfaethedig ar y cyd gael eu cynnwys. Bydd angen i Awdurdodau nodi hefyd i ba raddau y bydd gofyn rhesymoli uwch-swyddi a chysoni'r gweithlu, gan roi costau dangosol.

Dylai Cam 2, erbyn Mehefin 2015, gynnwys:

- Y dull o fynd ati i gynllunio'r gweithlu'n strategol o'r Awdurdod presennol i'r 'Awdurdod newydd';
- Y dull o fynd ati i ddatblygu arweinyddiaeth ar gyfer yr Awdurdod newydd;
- Y dull o fynd ati i ymgysylltu ag undebau llafur a staff;
- Y dull o fynd ati i ddatblygu un diwylliant ar gyfer yr Awdurdod newydd;
- Cynllun gweithredu yn cynnwys y cynllun gwireddu manteision;
- Costau ar gyfer rhesymoli swyddi uwch a chysoni'r gweithlu.

Effeithlonrwydd

Canfu'r Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus dystiolaeth dda o botensial ar gyfer arbedion maint mewn gorbenion corfforaethol a democrataidd ac yng nghostau uned rhai gwasanaethau rheng flaen a gwasanaethau cymorth (rhai niferoedd uchel a safonedig yn bennaf). Efallai hefyd y bydd arbedion i'w gwneud o resymoli'r ystadau a'r asedau mewn Awdurdod wedi'i uno.

Nid yw'r berthynas rhwng cost a niferoedd bob amser yn llinol nac yn syml. Mae llawer o resymau eraill yn rheoli costau, yn enwedig mewn gwasanaethau fel addysg a gofal cymdeithasol, lle gallai nodweddion y boblogaeth leol gael effaith sylweddol. Ond dylai fod cyfleoedd ar gyfer rhai arbedion maint o hyd, er enghraifft wrth gaffael ar raddfa fwy neu drwy'r gallu i ledaenu gorbenion rheoli ar draws gwasanaeth helaethach.

Unwaith eto, bydd y manylion o ran ble mae'r potensial mwyaf i'w ganfod yn amrywio rhwng Awdurdodau Lleol, a byddant yn dibynnu ar asesiad amlinellol o'r costau cyfredol. Wrth wneud hynny, gallai fod yn briodol defnyddio'r boblogaeth a

wasanaethir fel mesur o faint, er enghraifft mewn gorbenion corfforaethol a democrataidd. Ar gyfer eraill, gallai fod yn fwy priodol defnyddio mesurau eraill, er enghraifft mae hyd rhwydwaith ffyrdd yn well mesur o raddfa'r gwasanaeth priffyrdd na maint y boblogaeth leol.

Er mwyn sicrhau arbedion maint, bydd angen i strwythurau gael eu symleiddio, bydd angen i brosesau gweithredu gael eu cysoni a'u trawsnewid, a bydd angen i asedau gael eu gwaredu ac i gontractau gael eu hailosod neu eu haildrafid. Rydym yn cydnabod y bydd hyn yn cymryd amser ac y bydd yn golygu costau ymlaen llaw. Ond mae potensial i wneud arbedion sylweddol yn y tymor hir ym mhob un o'r cynlluniau uno, ac Awdurdodau Lleol fydd yn deall orau sut y gallai'r arbedion hyn gael eu rhyddhau a'u hailfuddsoddi yn y gwaith o ddarparu gwasanaethau rheng flaen.

Mae gan bob un o'r uchod y potensial i greu effeithlonrwydd trafodaethol a gweithredol a allai gynorthwyo hyfywedd a chynaliadwyedd yr Awdurdod newydd yn y tymor byr i'r tymor canolig. Fodd bynnag, er mwyn sicrhau cynaliadwyedd tymor hir bydd gofyn edrych ar effeithlonrwydd yn strategol, gan gysylltu hyn â gweledigaeth gyffredinol yr Awdurdod drwy gynllunio strategol ac ariannol.

Ar gyfer y Datganiad o Ddiddordeb (Cam 1), nid yw Llywodraeth Cymru yn disgwyl mwy na throsolwg o'r potensial ar gyfer effeithlonrwydd, a'r meysydd y mae'r Awdurdodau'n debygol o ganolbwyntio arnynt i sicrhau'r camau effeithlonrwydd hyn. Ond, ar gyfer Cam 2, dylai'r Cynnig i Uno gynnwys asesiad llawnach o'r costau a'r manteision posibl, gan gynnwys asesiad o'r amserau. Dylid nodi sut y bydd yr Awdurdod yn mynd ati i sicrhau bod ganddo ddull cynaliadwy o gynllunio a rheoli ei wasanaethau a'i gyllid yn y dyfodol.

Atebolrwydd ac ymgysylltu

Mae ein gweledigaeth ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru yn rhoi pwyslais mawr ar atebolrwydd ac ar feithrin cysylltiad effeithiol â'r cyhoedd. Gyda hyn mewn golwg, rydym yn gobeithio gweld cynigion ar gyfer cynlluniau uno cynnar sy'n cynnwys awgrymiadau blaengar ar gyfer amrywiaeth o ddulliau o sicrhau bod cysylltu a thrafod yn digwydd rhwng yr Awdurdod a'r cyhoedd, lle mae bod yn agored ac yn dryloyw yn werthoedd craidd yn null llywodraethu'r Awdurdod. Mae hyn yn arbennig o bwysig o ran sicrhau bod gwasanaethau cyhoeddus yn gallu gwireddu'r weledigaeth o weithio gyda phobl a chymunedau i ddarparu gwell gwasanaethau cyhoeddus fel y nodir yn *Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni: Gwella gwasanaethau cyhoeddus ar gyfer pobl Cymru*.

Mae hyn yn rhoi achos cryf i'r Awdurdodau newydd fanteisio ar y cyfle i ailgynllunio eu dulliau o sicrhau atebolrwydd ac ymgysylltu, gan gynnwys sut y maent yn rhyngweithio â chymunedau, sut y maent yn annog craffu effeithiol, sut y maent yn ymgysylltu â'r gweithlu i helpu i wella gwasanaethau a sut y byddant yn hyrwyddo proses agored a thryloyw o wneud penderfyniadau.

Ar gyfer Datganiadau o Ddiddordeb (Cam 1) yr unig beth y mae angen i Awdurdodau ei wneud yw nodi'r cyfleoedd ymhlith ei gilydd ar gyfer dysgu ar y cyd yn y meysydd hyn a'u hymrwymiad i sicrhau y bydd bod yn agored a thryloyw yn werthoedd craidd i'r Awdurdod newydd. Bydd gofyn cael cynllun lefel uchel yn nodi sut y gallai hyn gael ei wneud.

Ar gyfer y Cynnig i Uno (Cam 2) ni fydd Llywodraeth Cymru yn disgwyl i Awdurdodau lunio'r trefniadau cyfansoddiadol manwl ar gyfer yr Awdurdodau Newydd gan mai gwaith yr Awdurdod Cysgodol ddylai hyn fod. Ond byddwn yn disgwyl trefniadau amlinellol, yn unol â chynigion diwygio Llywodraeth Cymru.

Pwysau demograffig ac ariannol a phwysau o ran galw

Mae Llywodraeth Cymru yn cytuno â dadansoddiad y Comisiwn o'r patrymau newid mewn demograffeg a'r galw am wasanaethau dros y tymor canolig i'r tymor hwy, ac effaith hynny ar sector cyhoeddus sydd eisoes o dan straen.

Rydym yn gwybod hefyd y bydd y pwysau eithriadol ar gyllid cyhoeddus yn parhau yn y tymor canolig, ac mae cyllideb gyffredinol Llywodraeth Cymru yn annhebygol o ddychwelyd i lefel 2011 mewn termau real tan o leiaf ganol y degawd nesaf. Mae hyn yn golygu y bydd Awdurdodau Lleol yn parhau i wynebu setliadau heriol am sawl blwyddyn i ddod.

Bydd manylion yr effeithiau hynny yn amrywio ar draws Cymru, gan ddibynnu ar batrymau manwl a lleol o newid yn y boblogaeth a'r galw am wasanaethau, a'r sefyllfa ariannol a'r rhagolygon penodol ym mhob Awdurdod Lleol.

Mae'r rhaglen o uno a diwygio Awdurdodau Lleol yn ceisio ymdrin â'r heriau hyn, a hynny drwy wella effeithlonrwydd a rhyddhau arbedion, ac, yn bwysicach, drwy gynyddu gwynwch a'r gallu i lunio a darparu gwasanaethau yn fwy effeithiol, arloesol a chynaliadwy.

Ar gyfer y Datganiad o Ddiddordeb, bydd Llywodraeth Cymru yn gofyn am sicrwydd yn unig gan Awdurdodau eu bod wedi ystyried eu heriau cyfunol ar draws amrediad eu gwasanaethau a'u gweithgareddau corfforaethol, a lle mae bylchau mewn gwybodaeth a dealltwriaeth.

Ar gyfer y Cynnig i Uno yng Ngham 2, byddwn yn disgwyl dadansoddiad manylach o'r cynlluniau a sut y cânt eu cyflawni.

Crynodeb

Mae Atodiad A yn cynnwys manylion pellach i gynorthwyo Awdurdodau Lleol wrth iddynt ddechrau ystyried yr opsiwn i uno'n wirfoddol. Os bydd yn cael ei gwblhau, dylai'r dadansoddiad hwn roi syniad cychwynnol o sut y mae'r heriau yn effeithio ar yr Awdurdod dan sylw, a sut y gallai uno ymdrin â nhw. Bydd hyn yn ei dro yn helpu i lunio'r Cynnig i Uno, drwy nodi'r prif heriau y mae angen mynd i'r afael â hwy a'r manteision posibl o wneud hynny.

Felly, os bydd y Datganiad o Ddiddordeb yn cael ei gymeradwyo a'i dderbyn gan Weinidogion Cymru, bydd modd i'r Awdurdodau wedyn ddatblygu'r dadansoddiad cychwynnol hwn i lunio eu Cynnig i Uno. Ceir manylion pellach yn Atodiad B.

Mae'r Bennod nesaf yn amlinellu sut y gallwch chi ystyried y broses o newid wrth fynd ati i ddatblygu'r Datganiad o Ddiddordeb a'r Cynnig i Uno.

6. Y BROSES O NEWID A PHONTIO

Mae'r broses uno yn rhoi cyfle nid yn unig i integreiddio ond hefyd i drawsnewid ac ailgynllunio popeth, o gyfansoddiadau i ddulliau o wella ac arloesi. I'ch helpu i fanteisio ar y cyfle hwn, bydd Llywodraeth Cymru yn eich cynorthwyo ac yn gweithio gyda chi i ddatblygu eich cynnig. Bydd angen ichi ystyried y broses o newid, a sut y bydd y pontio o Awdurdodau ar wahân i un sefydliad yn cael ei reoli a beth fydd yn ei olygu. Bydd yn bwysig hefyd eich bod yn parhau i weithio gyda phartneriaid yn ystod y broses bontio er mwyn sicrhau parhad ac ansawdd y gwasanaethau drwy gydol y broses drawsnewid.

Ffactorau i'w Hystyried

Yn ystod y cam o Ddatgan Diddordeb, y cyfan rydym yn awyddus i'w asesu yw a allai cynnig i uno'n wirfoddol fynd yn ei flaen ar hyd yr amserlen gyflymach rydym yn ei hargymell. Mae hyn yn golygu nodi ac amlinellu'r prif alluogwyr a'r prif rwystrau i gyflawni eich gweledigaeth ar gyfer eich Awdurdod newydd.

Wrth wneud hyn, gallai fod yn ddefnyddiol ystyried y materion ymarferol ynghylch beth yn union fyddai angen ei gyfuno, ei gysoni a'i drawsnewid fel rhan o unrhyw uno a sut y bydd y trawsnewid hwn yn cael ei reoli a'i ddarparu. Gallai rhestr ar lefel uchel gynnwys y canlynol:

- Strwythurau ac arferion gwleidyddol a chraffu;
- Strwythurau staff, gan gynnwys strwythurau uwch-reoli yn arbennig, a strwythurau gweithredol mewn meysydd blaenoriaeth;
- Strwythurau a phrosesau ariannol a chyllidebol, gan gynnwys y Dreth Gyngor;
- Systemau a phrosesau cymorth mewnol, gan gynnwys systemau TGCh;
- Asedau ac ystadau;
- Polisiâu ac arferion darparu gwasanaeth, gan gynnwys hygyrchedd, cymhwyster a pholisiâu codi tâl.

Ar gyfer pob un o'r rhain, dylai'r Datganiad o Ddiddordeb nodi'n fras unrhyw beth amlwg sy'n galluogi neu sy'n rhwystro newid, gan gynnwys:

- Pa mor debyg (neu wahanol) yw trefniadau pob Awdurdod yn awr?
- Beth fyddai hyd a lled cymhlethdod y newid, yn enwedig mewn meysydd blaenoriaeth?
- Beth fyddai'r amserlenni ar gyfer gwneud y fath newid gan ystyried yr amserlenni a nodir mewn mannau eraill yn y papur hwn?
- Beth fyddai'r costau untro a rheolaidd a'r manteision tebygol a pha mor fuan y gallai arbedion gael eu gwireddu? Gallai'r prif gostau gynnwys staff, eiddo, technoleg gwybodaeth, costau corfforaethol, ymgynghori a chyfathrebu, a

gallai arbedion godi o resymoli asedau a chontractau, gwasanaethau cymorth ar y cyd, prosesau symlach ac edrych ar niferoedd staff.⁵

- A oes unrhyw rwystrau sylweddol i'r prosesau hyn? Pa gynigion sydd yna i ymdrin â'r rhain?
- A fydd modd adeiladu ar drefniadau cydweithio neu rannu sy'n bodoli'n barod?
- A fydd modd rhesymoli strwythurau, systemau, prosesau a sianelau mynediad, a/neu fabwysiadu arferion gorau?

Yna dylid datblygu ar y dadansoddiad hwn i ddarparu elfennau allweddol o'r Cynnig i Uno sy'n ofynnol yng Ngham 2.

⁵ *Learning the lessons of public body mergers: good practice guide*, Audit Scotland, Mehefin 2012.
<http://www.audit-scotland.gov.uk>

7. YMGYSYLLTU

Wrth uno'n wirfoddol, rhaid ymgynghori ac ymgysylltu'n llawn â phobl a chymunedau (gan gynnwys Cynghorau Tref a Chymuned), Aelodau Etholedig, y gweithlu, undebau llafur, busnes, y trydydd sector, gwasanaethau cyhoeddus lleol eraill ac unrhyw randdeiliaid eraill sydd â diddordeb.

Felly, rhaid i bob cynnig a dderbynnir yn ystod Cam 1 gynnwys rhywfaint o dystiolaeth o ymgysylltu cychwynnol â phob un o'r uchod. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys erthyglau yn y wasg leol neu drafodaeth yn eich Byrddau Gwasanaethau Lleol. Dylech roi blas o'r ymatebion a dderbyniwyd, gan gynnwys manylion unrhyw ohebiaeth a deisebau neu ymgyrchoedd. Dylid anfon Cynllun Ymgynghori ac Ymgysylltu gyda'r Datganiad o Ddiddordeb, yn dangos ymrwymiad i amrywiaeth o weithgareddau gydag ystod eang o bartion sydd â diddordeb.

Fel isafswm, byddem yn disgwyl i'r Cynllun Ymgynghori ac Ymgysylltu hwn gynnwys:

- a) y cyhoedd yn yr ardaloedd y byddai'r uno arfaethedig yn effeithio arni;
- b) unrhyw Awdurdod Lleol y byddai'r uno arfaethedig yn effeithio arno (dylai hyn gynnwys y Prif Awdurdodau a'r Cynghorau Cymuned);
- c) yr Awdurdod Tân ac Achub ar gyfer unrhyw ardal y gallai'r uno effeithio arni;
- d) staff ac unrhyw sefydliad sy'n cynrychioli'r staff a gyflogir gan y prif awdurdod y mae'r uno yn ymwneud ag ef ac sydd wedi gofyn am gael eu cynnwys yn yr ymgynghori;
- e) unrhyw heddluoedd a Chomisiynwyr Heddlu a Throseddau yr effeithir arnynt gan yr uno arfaethedig;
- f) unrhyw Fyrddau Iechyd Lleol y gallai'r uno arfaethedig effeithio arnynt;
- g) unrhyw bersonau eraill y mae'r Awdurdodau yn ystyried sy'n briodol.

Rydym yn derbyn na fydd yn bosibl i Awdurdodau gynnal rhaglen lawn o ymgysylltu cyn y dyddiad cau ar gyfer cyflwyno cynigion ym mis Tachwedd 2014 (Cam 1). Fodd bynnag, rhaid gwneud rhywfaint o ymgysylltu er mwyn gallu mesur y lefel o gefnogaeth neu fel arall i'r cynnig, a bydd angen i'r cynlluniau ar gyfer ymgynghori gael eu cyflwyno'n glir.

Ar gyfer Cam 2, y Cynnig i Uno, rydym yn disgwyl i Awdurdodau ddarparu tystiolaeth o'r ymgynghori a'r ymgysylltu a gynhaliwyd yn unol â'u Cynllun Ymgynghori ac Ymgysylltu a chrynodeb llawn a gwrthrychol o ymatebion a dderbyniwyd i'r ymgynghoriad.

8. CYMORTH LLYWODRAETH CYMRU AR GYFER UNO GWIRFODDOL CYNNAR

Argymhellodd y Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus y dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu cyfres o gymelliadau i annog uno gwirfoddol cynnar ymysg Awdurdodau Lleol. Rydym yn cytuno â hyn, ond nid ydym yn credu mai bwriad y Comisiwn oedd awgrymu mai'r hyn y dylai Llywodraeth Cymru ei wneud oedd sicrhau bod chwistrelliad o arian ar gael i dalu am unrhyw gostau posibl sy'n gysylltiedig â'r broses uno.

Y rhesymeg dros uno gwirfoddol, fel ar gyfer y rhaglen uno a diwygio yn ei chyfanrwydd, yw bod Awdurdodau yn gwireddu'r manteision o gael gwell gwasanaethau cyhoeddus a gwell lles, ac yn ail-fuddsoddi'r arbedion effeithlonrwydd er mwyn cefnogi'r nodau hyn.

Credwn felly mai bwriad y Comisiwn oedd inni ddatblygu pecyn o gymhellion y gellid eu teilwra i roi'r cymorth gorau i'r gwaith o drawsnewid gwasanaethau a sicrhau'r ddemocratiaeth gref a'r llywodraethu gwell y mae'r broses uno yn anelu at eu cyflawni. I gyflawni'r dibenion hynny, byddwn yn neilltuo adnoddau penodol sydd ar wahân i'r Grant Cynnal Refeniw. Dylai Awdurdodau Lleol ystyried sut y gellid teilwra cefnogaeth i gefnogi'r broses o uno yn y dull gorau, fel rhan o'r gwaith o ddatblygu eu Datganiad o Ddiddordeb. Rydym yn awgrymu y gallai meysydd posibl gynnwys: sicrhau datblygiad cyfansoddiadol effeithiol yr Awdurdod newydd, delio â materion y gweithlu megis gwerthuso swyddi, a darparu ar gyfer trawsnewid gwasanaethau.

I gynorthwyo Awdurdodau i ystyried hyn rydym wedi nodi isod yr egwyddorion cyffredinol yr ydym yn credu eu bod yn bwysig o ran nodi a theilwra cymorth a rhai enghreifftiau o gymorth (nad yw'n rhestr gynhwysfawr) a allai fod yn ddefnyddiol i Awdurdodau. Byddem yn hapus i ystyried awgrymiadau eraill gan Awdurdodau cyn belled ag y gellir profi y byddai'r rhain yn arwain at wireddu manteision eu cynnig yn effeithiol ac yn gynnar.

Ein hegwyddorion cyffredinol ar gyfer ystyried rhoi cymorth i Awdurdodau sy'n cynnig cynlluniau uno gwirfoddol yw:

- i. Gallai cymorth gael ei ddarparu i gwmpasu a gweithredu cynigion ar gyfer uno gwirfoddol;
- ii. Gallai cymorth fod ar ffurf cyngor a gallu arbenigol;
- iii. Bydd y cymorth yn cael ei anelu'n benodol at ddatblygu a /neu weithredu'r uno ac ni fydd ar gael tan i'r Datganiad o Ddiddordeb gael ei dderbyn yn y ffurf briodol a'i gymeradwyo. Fodd bynnag, byddwn yn rhoi cymorth a chynghor i chi yn ystod y broses o baratoi'r Datganiad o Ddiddordeb;
- iv. Gallai lefel y gefnogaeth a ddarperir fod yn wahanol mewn gwahanol amgylchiadau - bydd pob cynnig am uno yn cael ei ystyried yn ôl ei rinweddau.

Dyma enghreifftiau o'r mathau o gymorth a allai fod yn ddefnyddiol:

- i. Darparu cyngor arbenigol ar drawsnewid gwasanaethau, gweithredu modelau newydd o ddarparu, ac integreiddio gwasanaethau. Dylai'r ffocws fod ar atal, o fewn yr Awdurdodau yn ogystal â chyda phartneriaid yn y gwasanaethau cyhoeddus;
- ii. Darparu cyngor arbenigol ar faterion yn ymwneud â gwasanaethau, fel gwahaniaethau mewn modelau darparu gwasanaethau - boed yn allanol, yn fewnol neu'n rhai sydd wedi'u trosglwyddo fel arall;
- iii. Darparu cyngor ac adnoddau arbenigol ynghylch gwerthuso, cynllunio a chyflawni newid sefydliadol drwy uno;
- iv. Darparu cyngor arbenigol ar Ddatblygu Sefydliadol;
- v. Darparu cyngor arbenigol a chefnogaeth ar faterion caffael a chontractau;
- vi. Cymorth i ddatblygu trefniadau cyfansoddiadol a chraffu;
- vii. Cyngor ar lunio fframweithiau canlyniadau a pherfformiad, gan gynnwys sefydlu llinellau sylfaen ar gyfer y gwelliannau lefel gwasanaeth pwysicaf y gallai'r awdurdodau fod yn dymuno'u cyflawni wedi'r uno;
- viii. Cymorth i ddatblygu arweinyddiaeth a gallu;
- ix. Cyngor ar ddatblygu cynlluniau rheoli ariannol a rheoli asedau;
- x. Cyngor ar gynllunio busnes integredig.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gefnogi'r Awdurdodau sy'n cymryd rhan yn y broses o uno'n gynnar. Bydd Llywodraeth Cymru yn adolygu amcangyfrifon cychwynnol cynigion o'r fath a nodir yn natganiadau o ddiddordeb Awdurdodau Lleol a'r costau a'r manteision yn y Cynigion i Uno manylach a fydd yn dilyn, ac yn rhoi ystyriaeth iddynt o fewn ein cylch cynllunio a dyrannu cyllidebau ein hunain.

Nid yw dyraniad cyllideb Llywodraeth Cymru ei hun y tu hwnt i 2015-16 yn hysbys eto, felly nid oes modd inni ddweud yn bendant eto pa adnoddau a fydd ar gael. Ond bydd y dull hwn o weithredu ar y cyd yn galluogi'r Awdurdodau hynny sy'n dymuno uno'n gynnar i gynllunio a theilwra eu trawsnewidiad eu hunain i ddiwallu anghenion y bobl a'r cymunedau yn eu hardal yn y modd gorau, ar eu telerau eu hunain ac ar eu cyflymder eu hunain. Ar yr un pryd, bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried sut y gellir talu am hyn. Rydym hefyd wedi ymrwymo i sicrhau bod Awdurdodau Lleol yn cadw unrhyw arbedion a gynhyrchir gan y broses uno gwirfoddol yn lleol.

Rydym wedi ymrwymo hefyd i wneud defnydd wedi'i deilwra o ffrydiau ariannu presennol fel Grantiau Cytundebau Canlyniadau, Menter Benthycu Awdurdodau Lleol a Buddsoddi i Arbed. Credwn y gall hyn ddarparu adnodd hyblyg i gefnogi'r gwaith o weithredu eich cais, a byddwn yn gweithio gyda chi i ddarganfod y ffordd fwyaf effeithiol o ddefnyddio'r rhain. Byddwn yn eich helpu i ystyried sut y gallwch ddechrau rhoi sylw i'r pwysau ariannol presennol cyn gynted ag y bo modd yn y cyfnod hyd at y broses uno ac fel rhan ohoni.

Yn ogystal, mae Llywodraeth Cymru ar hyn o bryd yn bwriadu sefydlu Comisiwn Staff anstatudol i roi cymorth i staff a chyngor arbenigol i Awdurdodau Lleol yn ystod y

broses uno wirfoddol ar faterion megis gwerthuso swyddi, cysoni amodau a thelerau, cyflog cyfartal a chytundebau pensiwn.

Ni fydd nifer o'r Awdurdodau Lleol presennol yn uno o dan yr opsiwn a ffeirir ar hyn o bryd. Byddwn hefyd yn croesawu cynigion gan yr Awdurdodau hyn i gefnogi trawsnewid o ran trefniadaeth a gwasanaethau, gan ein bod yn cydnabod y byddant hwythau hefyd efallai am roi arweiniad wrth bennu cyflymder a chyfeiriad ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru.

Byddai'r union becyn cymorth yn cael ei gytuno ym mhob achos unigol a dylai Awdurdodau nodi yn eu Datganiadau o Ddiddordeb pa gymorth, os o gwbl, y gallai fod ei angen arnynt a beth fyddai'r ffordd o'i ddefnyddio i gyflawni eu gweledigaeth ac i wireddu'r manteision cyn gynted ag y bo modd ar gyfer yr Awdurdod sydd newydd ei uno.

9. GWYBODAETH BELLACH

Am ragor o wybodaeth neu drafodaeth anffurfiol am unrhyw ran o'r hyn a gynhwysir yn y ddogfen hon, cysylltwch â:

Reg Kilpatrick

Cyfarwyddwr Llywodraeth Leol

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

E-bost: reg.kilpatrick@cymru.gsi.gov.uk

Ffôn: 029 20825913

Dylai pob Datganiad o Ddiddordeb gael ei gyflwyno i'r cyfeiriad uchod erbyn 23.59 ar 28 Tachwedd 2014.

CYNLLUNIAU UNO GWIRFODDOL**CAM 1****DATGANIAD O DDIDDORDEB**

Yn ystod y Cam hwn nid yw Llywodraeth Cymru yn disgwyl cael Cynnig i Uno sydd wedi ei ddatblygu'n llawn. Y nod yma yw trefnu proses o feddwl a thrafod rhyngoch chi, eich partneriaid a'ch rhanddeiliaid mewn nifer o feysydd allweddol y bwriedir iddynt eich helpu i ddatblygu eich gweledigaeth ar y cyd ar gyfer yr Awdurdod newydd a nodi'r cyfleoedd y gallai uno gwirfoddol cynnar eu cynnig i chi.

Dylai hwn fod yn asesiad cyntaf gennych o'r materion pwysig ac ni ddisgwylir i chi fod wedi gwneud gwaith helaeth o ran ymchwil sylfaenol. Dylai'r ffocws yma fod ar ddangos bod gennych yr ymrwymiad a'r gefnogaeth gychwynnol i symud ymlaen â'ch cynnig.

Pan fyddwch yn cyflwyno eich Cynnig i Uno (gweler Atodiad B), bydd yr wybodaeth a roddir yma, yn unol ag Atodiad A, yn rhoi'r llinell sylfaen ar gyfer yr Achos. Yng Ngham 2 y byddem yn disgwyl gweld manylion a thystiolaeth ategol.

1. GWELEDIGAETH AR GYFER YR AWDURDOD NEWYDD

Rhowch grynodedb byr o'ch gweledigaeth ar gyfer yr Awdurdod newydd. Dylai hyn gynnwys:

- Eich uchelgeisiau ar gyfer yr ardal a'ch gwasanaethau a sut y byddwch yn dangos ymrwymiad i'w cyflawni;
- Eich agwedd at arweinyddiaeth gymunedol: sut y byddwch yn ymgysylltu'n effeithiol â phobl a chymunedau ac yn mynd ati i ystyried y farn honno wrth wneud penderfyniadau, gan gynnwys adborth ac ymgysylltu parhaus;
- Sut y byddwch yn sicrhau bod y broses ddemocrataidd yn agored, yn dryloyw ac yn atebol;
- Sut y byddwch yn cefnogi Aelodau Etholedig ac yn meithrin amrywiaeth ymhlith cynrychiolwyr etholedig;
- Sut y byddwch yn ysgogi gwelliannau mewn gwasanaethau, arloesi a gwell lles, a sut y byddwch yn mesur hyn;
- Sut y byddwch yn datblygu ac yn meithrin perthynas effeithiol â phartneriaid eraill yn y gwasanaethau cyhoeddus, y trydydd sector a byd busnes.

2. CAPASITI A GALLU

Nid yw'r cwestiynau isod yn hollgynhwysol, ond bwriedir iddynt fod yn ganllaw i'r materion y gallech fod yn dymuno eu hystyried o ran ehangder a dyfnder y capasiti a'r gallu mewn perthynas â staff, asedau ac adnoddau eraill. Byddem yn disgwyl i'r pwyntiau hyn gael eu nodi fel isafswm:

- Ydych chi wedi nodi unrhyw faterion mewn perthynas ag ehangder a dyfnder capasiti a gallu y gallai cynllun uno geisio ymdrin â nhw (ee yr arbenigedd sydd ar gael, uwch-reolwyr yn cael eu tynnu i mewn i'r cynllunio gweithrediadol) mewn gwasanaethau penodol neu yn gyffredinol?
- A oes galw sylweddol am wasanaethau arbenigol na ellir ei fodloni a / neu y mae'n rhaid eu caffael o rywle arall?
- Pe bai'r galw am wasanaethau ac adnoddau i ddiwallu'r galw hwnnw yn cael ei rannu rhwng yr Awdurdodau Lleol dan sylw, i ba raddau y byddai hyn yn helpu i ymdrin â materion yn ymwneud â chapasiti a chael gwared ar ddyblygu?
- Rhowch amlinelliad cychwynnol o'r heriau y credwch fyddai'n ymddangos wrth fanteisio ar uno i greu ehangder a dyfnder capasiti yn yr Awdurdod newydd.
- Rhowch amlinelliad cychwynnol o'r prif fanteision y gellid eu gwireddu drwy'r broses hon a phryd y gallent gael eu gwireddu.
- Sut y byddwch yn sicrhau y bydd manteision cynllunio'r gweithlu yn cael eu hymgorffori yn yr Awdurdodau newydd i sicrhau bod gwytnwch yn y gweithlu yn cael ei gynnal yn y tymor canolig i'r tymor hwy?

3. ARWEINYDDIAETH, RECRIWTIO A CHADW

Mae'r cwestiynau hyn yn rhoi rhai meysydd i'w hystyried o ran sut y gallai uno wireddu manteision ym meysydd arweinyddiaeth, recriwtio a chadw staff.

- A yw eich Awdurdodau yn cael unrhyw anawsterau wrth recriwtio a chadw staff ar lefel arweinwyr, rhai sydd â'r potensial i arwain neu staff mewn meysydd allweddol eraill sy'n cynnwys naill ai arbenigeddau gwasanaeth neu arbenigeddau eraill megis cyllid, y gyfraith a rheoli prosiectau?

- Sut y byddech yn defnyddio'r cyfle a gyflwynir gan uno gwirfoddol i ddarparu llwybrau gyrfa deniadol i'r staff i gyd, gan gynnwys y rhai mewn rolau arbenigol neu sydd â photensial i fod yn uwch-arweinwyr? A oes gwasanaethau neu feysydd gweithredol lle mae hyn yn arbennig o anodd?
- Beth fydd y strategaethau recriwtio a chadw a rheoli talent i'r Awdurdod newydd eu hystyried yn benodol? Beth fydd y cydbwysedd rhwng cefnogi a datblygu talent yn fewnol ac ehangu'r sylfaen o sgiliau a phrofiad drwy recriwtio allanol?

4. EFFEITHLONRHYDD

Gellid sicrhau arbedion a allai fod yn sylweddol trwy'r broses uno, er enghraifft drwy resymoli asedau a contractau, gwasanaethau cymorth ar y cyd, a bod yn fwy darbodus o ran prosesau a niferoedd staff. Mae'n bwysig fod yr arbedion cyntaf hyn yn cael eu hystyried yng nghyd-destun datblygu cynllun ar gyfer cynaliadwyedd hirdymor eich Awdurdod. Mae'r cwestiynau canlynol yn cynnig meysydd i'w hystyried ac nid ydynt yn hollgynhwysol. Byddem yn disgwyl gweld yr wybodaeth hon wedi'i darparu fel lleiafswm yng Nghyfnod 1.

- Sut y byddwch yn datblygu ar y cyfleoedd a gyflwynir gan y broses uno i gynllunio ar gyfer cynaliadwyedd yn y tymor canolig a thymor hir yn eich Awdurdod newydd?
- Sut y gallai swyddogaethau corfforaethol a democrataidd yr Awdurdod Lleol newydd gael eu sefydlu mewn modd a fyddai'n manteisio i'r eithaf ar y potensial ar gyfer rhyddhau arbedion tra'n parhau i wasanaethu'r Awdurdod a'r Aelodau Etholedig yn effeithiol?
- Pa gyfle sy'n bodoli i drawsnewid gwasanaethau a darparu gwasanaethau yn yr Awdurdod newydd i fanteisio ar ddulliau megis rheoli galw?
- Beth yw'r potensial ar gyfer rhesymoli ystad, contractau ac asedau sefydlog eraill yr Awdurdod newydd?
- Beth yw eich amcangyfrif cychwynnol o'r cyfle i sicrhau arbedion maint mewn naill ai orbenion neu gostau uned ac i resymoli ystadau ac asedau, ac ym mha feysydd?
- Beth fyddai'r heriau o wireddu'r manteision hyn, gan gynnwys unrhyw gostau posibl ymlaen llaw (staff, eiddo, technoleg gwybodaeth, corfforaethol, ymgynghori a chyfathrebu)?

- Beth yw eich amcangyfrif cychwynnol o'r amserlen ar gyfer gwario costau ymlaen llaw a gwireddu manteision?

5. ATEBOLRWYDD AC YMGYSYLLTU

Beth yw eich gweledigaeth gyffredinol ar gyfer sut y bydd systemau ar gyfer atebolrwydd ac ymgysylltu'n cael eu hintegreiddio ac yn gweithio gyda'i gilydd i ysgogi gwelliannau i wasanaethau yn yr Awdurdod newydd? Fel rhan o hyn, dylech ystyried:

- Pa swyddogaeth fydd i graffu yn yr Awdurdod newydd, o ran ysgogi gwelliant mewn gwasanaethau a hyrwyddo lles a dal y Bwrdd Gweithredol i gyfrif?
- Beth yw eich gweledigaeth ar gyfer craffu effeithiol a pha rôl y bydd yn ei chwarae wrth sicrhau bod lleisiau pobl a chymunedau yn cael eu clywed, eu hystyried ac y gweithredir arnynt?
- Sut y bydd yr Awdurdod newydd yn ymgysylltu'n effeithiol â phobl a chymunedau - gan gynnwys dangos sut mae'r ymgysylltiad hwn wedi cael effaith ar wneud penderfyniadau?
- Pa rôl fydd gan Aelodau Etholedig Lleol wrth gynrychioli safbwyntiau a lleisiau eu cymunedau yn yr Awdurdod newydd? Sut y caiff y safbwyntiau hyn eu harneisio a'u hasesu i wella gwasanaethau?
- Sut y bydd yr Awdurdod newydd yn ymgysylltu â phartneriaid yn y gwasanaethau cyhoeddus ac yn gweithio gyda nhw?

6. PWYSAU DEMOGRAFFIG AC ARIANNOL A PHWYSAU O RAN GALW

Nod yr adran hon yw canfod mor fuan â phosibl y prif heriau sy'n wynebu eich Awdurdodau i alluogi'r broses uno gwirfoddol i gael ei chynllunio i ymdrin â hwy yn effeithiol. Nid ydym yn disgwyl ichi gynnal ymchwil manwl neu gasglu tystiolaeth fanwl i gwblhau'r adran hon yn awr ond yn hytrach ddefnyddio tystiolaeth sy'n sail i'ch polisiâu a strategaethau presennol megis yr Asesiad Anghenion Sengl sy'n sylfaen i'ch Cynllun Integredig Sengl a'ch Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

- Beth yw'r newidiadau tebygol yng nghyfansoddiad poblogaeth yr ardal yn y tymor canolig i'r tymor hwy?
- A oes newidiadau sylweddol hysbys neu ragweladwy eraill yn natur yr ardal

a /neu ei phoblogaeth yn ystod y cyfnod hwn?

- Beth yw effaith debygol hyn ar y galw am bob gwasanaeth yr effeithir arno?
- Beth yw'r rhagolygon ariannol tymor canolig i'r tymor hwy ar gyfer eich Awdurdodau Lleol dan sylw?

7. CYMORTH LLYWODRAETH CYMRU TUAG AT UNO

Nodwch yma pa gymorth, os o gwbl, a allai fod yn angenrheidiol a sut y gellid defnyddio cymorth wedi'i deilwra fel rhan o'r gwaith o gyflwyno eich gweledigaeth ar gyfer eich Awdurdod newydd a gwireddu manteision eich Cynnig i Uno cyn gynted â phosibl.

Gallai awgrymiadau ar gyfer cymorth fod o'r math a nodir yn y *Gwahoddiad i Brif Awdurdodau Lleol gyflwyno cynigion ar gyfer Uno Gwifoddol*, ond mae Llywodraeth Cymru yn barod i weithio gydag Awdurdodau i deilwra pecyn o gymorth a allai gynnwys opsiynau neu syniadau eraill.

8. Y BROSES O NEWID A PHONTIO

Fel rhan o'r gwaith o ddatblygu eich cynigion uno, dylech ystyried cynllunio eich proses i sicrhau y gellir gwireddu manteision yr uno mor fuan â phosibl. Dylech ystyried hefyd sut y byddwch yn trefnu ac yn rheoli'r broses o bontio o sefydliadau ar wahân i un corff. Yng ngoleuni hyn, ar gyfer pob un o'r meysydd canlynol:

- Strwythurau ac arferion gwleidyddol a chraffu:
- Strwythurau staff, gan gynnwys yn arbennig strwythurau uwch-reoli penodol, a strwythurau gweithredol mewn meysydd blaenoriaeth:
- Strwythurau a phrosesau ariannol a chyllidebol a phennu'r Dreth Gyngor:
- Y berthynas waith ac arferion gwaith gyda'r cyhoedd a phartneriaid yn y gwasanaethau cyhoeddus:
- Systemau a phrosesau mewnol, gan gynnwys systemau TGCh:
- Asedau, contractau ac ystadau: a
- Polisiâu ac arferion darparu gwasanaethau, gan gynnwys hygyrchedd, cymhwyster a pholisiâu codi tâl.

Dylid ystyried:

- Pa mor debyg (neu wahanol) yw trefniadau pob Awdurdod yn awr?

- Beth fyddai hyd a lled a chymhlethdod y newid, yn enwedig mewn meysydd blaenoriaeth?
- Beth fyddai'r amserlenni ar gyfer gwneud newid o'r fath?
- Beth fyddai'r arbedion untro a rheolaidd tebygol, a pha mor fuan y gallai arbedion gael eu gwireddu?
- A oes unrhyw rwystrau hysbys sylweddol i'r prosesau hyn? Sut y gellid ymdrin â nhw?
- I ba raddau y byddai modd datblygu ar drefniadau cydweithio neu gyfuno presennol?
- I ba raddau y byddai'n bosibl rhesymoli strwythurau, systemau, prosesau a sianelau mynediad, a/neu fabwysiadu arferion gorau?

9. YMGYSYLLTU

Nid ydym yn disgwyl i chi fod wedi ymgysylltu'n helaeth yn y Cam hwn, ond byddwn yn chwilio am rywfaint o dystiolaeth o ymgysylltiad cychwynnol a'r ymatebion i'ch cynigion.

Felly, dylech gynnwys amlinelliad o'r gwaith ymgysylltu yr ydych wedi ei wneud hyd yma gyda'r cyhoedd, cymunedau (gan gynnwys cynghorau tref a chymuned), y gweithlu, Aelodau Etholedig, partneriaid eraill mewn gwasanaethau cyhoeddus lleol, busnesau ac unrhyw randdeiliaid eraill y gellid effeithio arnynt. Fel rhan o hyn, dylech ddarparu tystiolaeth o'u safbwyntiau a'u barn, er enghraifft unrhyw ddeisebau, llythyrau, trafodaethau'r Cyngor neu drafodaethau eraill.

A fydddech cystal â darparu eich Cynllun Ymgynghori ac Ymgysylltu hefyd ar gyfer ymgynghori ac ymgysylltu pellach i'ch galluogi i gyflwyno eich Cynnig i Uno ym Mehefin 2015.

10. ACHOSION EITHRIADOL

Os ydych yn gwneud cais eithriadol am uno, h.y. cynnig i uno dau neu ragor o Awdurdodau sydd efallai'n croesi ffiniau mwy nag un Bwrdd Iechyd Lleol a /neu heddlu, neu achos i uno awdurdodau i greu cyfuniadau mwy o faint yn unol â'r patrwm a ffeirir gan Lywodraeth Cymru (Opswn 1 y cyfeirir ato uchod), cynhwyswch y canlynol hefyd:

- Rhesymeg ac esboniad manwl yn nodi sut y bydd y cynnig hwn yn dal i allu gwireddu'r manteision o leihau cymhlethdod, cryfhau cydweithio strategol a gweithredol, a gwella'r gwaith o integreiddio gwasanaethau rheng flaen y

mae'r Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus yn nodi yn ei Adroddiad sy'n gyraeddadwy drwy gysoni ffiniau gweinyddol gwasanaethau cyhoeddus; a

- Datganiadau o gefnogaeth y partneriaid o fewn gwasanaethau cyhoeddus yr effeithir arnynt ar gyfer y cynnig hwn, gan gynnwys Awdurdodau Lleol eraill, Byrddau Iechyd Lleol, comisiynwyr yr heddlu a throseddu a heddluoedd.

Os yw eich cynnig yn cynnwys peidio â chydymffurfio â ffiniau presennol ardaloedd cydgyfeirio'r UE bydd angen i chi ddarparu tystiolaeth eich bod wedi ystyried y risgiau posibl sydd ynghlwm wrth hyn ac yn eu derbyn.

11. YSTYRIAETH GYCHWYNNOL O ENW A STATWS POSIBL YR AWDURDOD NEWYDD ee Bwrdeistref Sirol

Dylech roi eich syniadau cychwynnol am enw i'r Awdurdod newydd ac amlinellu unrhyw faterion y bydd angen eu hystyried, megis statws dinas.

12.DATGANIAD GAN AWDURDODAU LLEOL

Rhowch dystiolaeth isod fod eich Cabinet wedi trafod y Datganiad Diddordeb hwn ac wedi cytuno arno. Lle bynnag y bo modd, cynhwyswch hefyd dystiolaeth fod eich Awdurdodau wedi cytuno ar y Datganiad o Ddiddordeb mewn cyfarfod o'r Cyngor llawn a oedd yn ddilys yn gyfansoddiadol. Os na fu modd gweud hynny, anfonwch y dystiolaeth cyn gynted ag y bo modd ar ôl y dyddiad targed.

Cyflwynwch eich Datganiad o Ddiddordeb erbyn 23.59 ar 28 Tachwedd 2014 i:

Reg Kilpatrick

Cyfarwyddwr Llywodraeth Leol

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

E-bost: reg.kilpatrick@cymru.gsi.gov.uk

Ffôn: 029 20825913

UNO GWIRFODDOL**CAM 2****CYNNIG I UNO**

Yn Adran 1, bydd eich Cynnig i Uno yn datblygu ar y dystiolaeth a gyflwynwyd gennych gyda'ch Datganiad o Ddiddordeb (gweler Atodiad A). Byddwch wedi datblygu eich gweledigaeth ar gyfer yr Awdurdod newydd ymhellach ac wedi gwneud gwaith ymchwil a chasglu tystiolaeth fwy manwl mewn perthynas â'r materion a nodwyd gennych.

Yn Adran 2, dylech ddefnyddio eich Cynnig i Uno i ddatblygu'r dadansoddiad cost a budd.

Ar gyfer Adrannau 3 a 4, byddwn yn gweithio gyda chi er mwyn sicrhau asesiad mor llawn ag y bo modd o'r effeithiau ar gydraddoldeb a'r Gymraeg.

1. EICH CYNNIG I UNO

Yma, dylech ddechrau gyda'ch Datganiad o Ddiddordeb a datblygu eich Cynnig i Uno drwy ddarparu dadansoddiad a thystiolaeth fanwl i gefnogi eich ystyriaethau cychwynnol. Ers cwblhau eich Datganiad o Ddiddordeb, efallai y byddwch wedi nodi materion pellach i ddatblygu eich achos - dylai'r rhain gael eu cynnwys hefyd.

2. DADANSODDIAD COST A BUDD, GAN GYNNWYS AMSERLEN I GYFLAWNI COSTAU A BUDDION

Dylai'r adran hon gynnwys tystiolaeth o'r diwydrwydd dyladwy yr ydych wedi ymgymryd ag ef, er enghraifft (nid yw hon yn rhestr hollgynhwysol) materion fel: sefyllfa ariannol eich Awdurdodau, gwerth a chyflwr yr asedau, systemau busnes diangen, achosion cyfreithiol ar y gweill, yr effaith ar gontractau, prydlesi ac ati, dyledwyr a chredydwyr ac unrhyw faterion cynhennus.

Dylai bennu'r mesurau meintiol y byddwch yn eu defnyddio i olrhain manteision yr uno.

Dylai hefyd gynnwys eich asesiad o risgiau a sut y byddant yn cael eu rheoli a'u trin.

3. ASESIAD O'R EFFAITH AR GYDRADDOLDEB**4. ASESIAD O'R EFFAITH AR Y GYMRAEG**

5. CRYNODEB O'R YMATEBION I'R YMGYNGHORIAD A GYNHALIWDYD YN UNOL Â'R CYNLLUN YMGYNGHORI AC YMGYSYLLTU A GYFLWYNWYD GYDA'R DATGANIAD O DDIDDORDEB

Dylai hwn gynnwys disgrifiad o'r ymatebion i'r ymgynghoriad, a'r broses ymgysylltu a gynhaliwyd gyda'ch rhanddeiliaid a'r cyhoedd, ynghyd â chrynodeb o'r safbwyntiau a'r materion a godwyd.

6. DATGANIAD YR AWDURDOD LLEOL

Tystiolaeth bod Cynnig i Uno hwn wedi ei gymeradwyo ar yr un ffurf yn union mewn cyfarfod o'r Cyngor llawn oedd yn ddilys yn gyfansoddiadol yn yr holl Awdurdodau Lleol oedd yn cymryd rhan yn yr uno gwirfoddol.

Dylai hefyd gynnwys eich cynnig ar gyfer enw a statws yr Awdurdod newydd, fel y'i cymeradwywyd gan yr holl Awdurdodau sy'n cynnig yr uno gwirfoddol.

Cyflwynwch eich Cynnig i Uno erbyn 23.59 ar 30 Mehefin 2015 i:

Reg Kilpatrick

Cyfarwyddwr Llywodraeth Leol

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

E-bost: reg.kilpatrick@cymru.gsi.gov.uk

Ffôn: 029 20825913